

ALGUNS ESCRITORS RUSSOS S'HAN COMPROMÈS EN LA DEFENSA DEL BAIKAL

Dels «soviets» a l'ecologia

L'ecologisme català ha rebut, també, la influència de destacats ecologistes russos i, especialment, dels principals activistes que han protagonitzat en les dues darreres dècades el moviment de defensa del llac Baikal, a la Sibèria Oriental. L'accident a la central nuclear de Txernòbil, a Ucraïna, el 26 d'abril de 1986, va ser decisiu per qüestionar-nos el model industrial-productiu dels soviets i el brutal impacte ambiental que ha provocat sobre el seu immens territori. Zhores Medvedev, el biòleg de Tbilisi, que va investigar l'accident nuclear ocorregut el 1957 en un dipòsit de residus radioactius als Urals, i Valentín Rasputin, l'escriptor ecologista més destacat de Sibèria, han estat dues personalitats clau per apropar els problemes ecològics de l'antiga Unió Soviètica a Catalunya.

Santiago Vilanova

PERIODISTA I CONSULTOR AMBIENTAL

Les primeres reflexions crítiques sobre el model industrial impulsat per la revolució soviètica ens van arribar el 1975 de la mà de Wolfgang Harich, un filòsof marxista alemany, professor de la Universitat Humboldt de Berlín, que publicà l'assaig *¿Comunismo sin crecimiento? Babeuf y el Club de Roma*. El pròleg el va escriure Manuel Sacristán, entorn del qual s'aglutinaria un col·lectiu de marxistes-ecologistes que evitaven la revista *Mientras Tanto* (Paco Fernández Buey, Enric Tello, Antoni Domènech, Vera Sacristán, Joaquim Sempere, entre d'altres).

El 1979, el dissident Zhores Medvedev, professor de l'Institut de Recerca i Investigació Mèdica de Londres, va escriure *The Nuclear Disasters in The Urals* sobre una explosió en uns dipòsits radioactius que va contaminar desenes de llacs i que les autoritats soviètiques van guardar en secret. El 17 d'octubre de 1989 Medvedev va ser convidat al Simposi Internacional Una Sola Terra i per primer cop escoltàrem un balanç horripilant de l'estat del medi ambient a l'URSS i una explicació documentada dels efectes dels desastres de Kishitim, als Urals, i de Txernòbil.

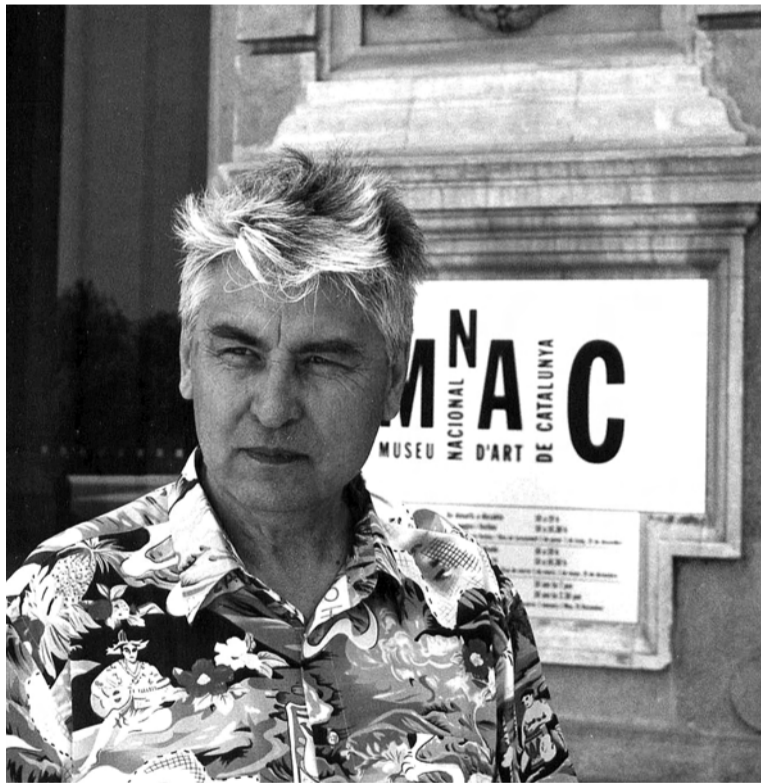
Un any abans, el juny de 1988, l'agència Novosti em va convidar a viatjar per diferents indrets de l'URSS –Moscou, Txernòbil, Akademgorodok, Novosibirsk i Irkutsk– per comprovar la situació ambiental i el procés de la «glasnost» (llibertat d'expressió) aplicada per Mikhaïl Gorbatxov. Era el primer ecologista de l'Estat espanyol que visitava oficialment el país dels soviets. Fruit d'aquell viatge van sorgir contactes que fructificarien el 2005 a Catalunya amb l'organització el juny del simposi d'Ecoliteratura, en el marc de l'Any del Llibre, i el festival cultural Sianie Rossiia («Esplendor de Rússia») celebrat a Irkutsk aquest mes d'octubre.

El viatge ha permès que Alternativa Verda connectés amb al-

guns dels més destacats científics i ecologistes russos i siberians. Entre els científics, Alexander Katomagin, coordinador de l'agrupació Ecologia i Segle XXI; Vasilev Oleg, director de l'Institut d'Ecologia i Recursos Aquàtics de Barnaul; Valentin Koptiug, vicepresident de l'Acadèmia de les Ciències de l'URSS; Valentina Galkina, directora del Museu de l'Institut de Limnologia del Baikal, i, Grigory Galazy, director de l'Institut de Limnologia de Moscou. Entre els

L'ESCRITOR SIBERIÀ VALENTIN RASPUTIN.

L'ESCRITOR I POETA ANDREI GRIGOREVICH RUMIANTSEV A BARCELONA EL JUNY DE 2005.

ecologistes es va conversar amb els escriptors Stanislav Kitaiski i Albert Gurrullov. I entre els grups dels quals vam rebre informació hi havia el Club Bàltic, d'Estònia; el Club Delta, de Leningrad; Mòn Verd, de Kiev, i el Moviment Baikalenc d'Irkutsk.

La defensa del Baikal

Valentín Rasputin ha estat, però, de tots ells, l'ecologista més desta-

cat de l'exURSS i un dels escriptors que més ha divulgat les bel·leses del Baikal, amenaçat per la pol·lució de les plantes de producció de cel·lulosa i per l'explotació de la taigà.

El Baikal és el més vell i profund dels llacs d'aigua dolça del planeta. Aquest paradís natural, amb més de 1.800 espècies de plantes i animals endèmiques, té una superfície equivalent a Catalunya i una longitud de 650 km.

EL MAGNAT ARMAND HAMMER, AMIC DE LENIN.

Algunes foses del llac tenen més de 1.600 metres de fondària. Format fa més de 25 milions d'anys, conté prop d'una cinquena part de l'aigua dolça del planeta i més del 80% de la de Rússia. L'any 1994 Depana (Lliga per a la Defensa del Patrimoni Natural) va signar un conveni de cooperació amb l'ONG Fons pel Baikal de la República Autònoma de Buriàtia (un 70% del llac li pertany) amb l'objectiu de recaptar ajuts econòmics i tecnològics contra la pol·lució del llac (Baikal Help), però la iniciativa no va aconseguir els resultats esperats.

El 1979 Rasputin va escriure un assaig sobre la destrucció de la natura a l'URSS amb el títol *El roig i el verd*, que seria traduït al francès i a l'alemany. Amb el pseudònim de Boris Komarov, Rasputin va fer el primer informe ecologista crític contra els soviets. En el llibre es tractava Lenin de «pare de l'antiecològia» i d'il·lús quan defensava que el socialisme havia de ser el «poder dels soviets més l'electrificació».

Rasputin va escriure el 1976 la novel·la *Adéu a Matiora*, que el director Elem Klimov va adaptar al cinema. Es tracta de la resistència dels habitants d'un poblet situat a la riba de l'Angara, destinat a desaparèixer sota les aigües d'un gran embassament. A la dècada dels cinquanta les autoritats van iniciar un seguit de centrals hidroelèctriques que van transformar l'ecologia del riu que desemboca a l'oceà Àrtic (Irkutsk, Bratsk i Ust-Ilimsk). La pel·lícula, després de *Dersu Uzala*, del director japonès Akira Kurosawa, la podem considerar pionera del cinema ecologista i va ser projectada per primera vegada a la Filmoteca de Catalunya el 4 de juny de 2005, amb presentació de l'escriptor Andrei Grigorevich Rumiantsev, president de l'associació d'escriptors de la regió d'Irkutsk i amic de Rasputin.

La màfia nuclear

L'entrada al nou mil·lenni ha accentuat els conflictes ambientals i

han sorgit nous líders ecologistes.

El naufragi en el mar de Brents del submarí nuclear Kursk el 12 d'agost de 2000, en el qual van morir 118 mariners, va aixecar les primeres denúncies sobre la greu situació de degradació i manca de manteniment de la flota soviètica. Aleksandr Kikitin, exoficial de la marina perseguit per l'exKGB per les seves posicions crítiques, es destacaria per denunciar a través d'Internet les màfies nuclears i el mercat negre de residus atòmics (el físic rus que reciclava els residus del Kursk va ser esquarterat l'agost de 2002 per no plegar-se a les voluntats dels traficants de combustible irradiat). Membre de l'organització Bellona, de Sant Petesburg, Nikitin ha continuat fent la tasca de divulgació del risc ambiental que comporta aquesta situació, repetida el 2003 amb el naufragi del submarí K-159 al mar de Barents, en el qual van morir nou mariners.

El novembre de 2002 el grup Ola Mediambiental del Baikal va ser processat per la Fiscalia de Rússia per revelar contaminació d'urani al llac provocada per una planta d'electròlisi química. El Servei Federal de Seguretat siberiana (l'exKGB) va considerar que s'havien revelat secrets d'Estat.

Els nombrosos i greus problemes ecològics de l'exURSS que s'han conegut en els darrers anys han creat consciència col·lectiva en les organitzacions d'esquerres que la crisi ambiental no és únicament conseqüència del sistema capitalista sinó també del comunisme de creixement. La corrupció de la burocràcia soviètica –ocultada durant els anys del franquisme pels líders comunistes a Catalunya– ha esdevingut la base de la caòtica situació actual i de la insostenibilitat de tot el sistema energètic i productiu de l'Estat i de les seves antigues repúbliques.

PROPER CAPÍTOL: **Els referents Il·lunyans: d'Àfrica a l'Oceania.**